

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 95.081.2026,
утвореної рішенням Вченої ради
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова від 24.02.2026 року (протокол № 6)

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
завідувача відділу науково-правових експертиз

Інституту правотворчості та науково-правових експертиз

Національної академії наук України

КРАСИЦЬКОЇ Лариси Василівни на дисертацію

ЛЕФТЕРОВОЇ Олени Іванівни за темою

«Визначення походження дитини в міжнародному приватному праві»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження
Лефтерової Олени Іванівни «Визначення походження дитини в міжнародному приватному праві» не викликає сумніву, оскільки спори, що виникають з сімейних правовідносин, є одними із розповсюджених категорій спорів, що розглядаються судами, а в умовах воєнного стану в Україні значно збільшилася кількість спорів, які стосуються визначення походження дитини за наявності «іноземного елемента». Стаття 65 Закону України «Про міжнародне приватне право» передбачає, що встановлення та оскарження батьківства визначається особистим законом дитини на момент її народження. У Щорічній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2024 році зазначається, що за даними Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців через збройну агресію Російської Федерації проти України понад 6,8 млн українців були змушені виїхати з країни в пошуках тимчасового міжнародного захисту. Немає сумніву, що народження громадянами України дітей за кордоном або народження в Україні в іноземця дитини ставить питання визначення походження дитини в міжнародному приватному праві.

Розвиток репродуктивних технологій, зміна традиційних підходів до реалізації права особи на сім'ю призводить до виникнення як в житті, так і в правовій науці проблемних питань визначення походження дитини.

Отже, можна констатувати обґрунтованість актуальності теми дисертаційного дослідження О. І. Лефтерової.

Рівень виконання здобувачкою поставленого наукового завдання.

Метою дисертаційного дослідження О. І. Лефтерової є розробка теоретичної концепції правового регулювання визначення походження дитини в міжнародному приватному праві з урахуванням міжнародних стандартів і національного законодавства України.

Проведений аналіз дисертаційного дослідження, зроблених висновків і рекомендацій за цією дисертацією, додатків до дисертації надає підстави для висновку, що мету дисертаційного дослідження досягнуто і поставлені завдання здобувачкою виконано повністю. Виконанню поставлених наукових завдань сприяло вдале структурування дисертаційної роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Ретельний аналіз дисертаційного дослідження свідчить, що всі структурні частини дисертаційного дослідження логічно пов'язані між собою і є продовженням попередніх теоретичних висновків, узагальнень та пропозицій авторки, які мають необхідний рівень наукової новизни для дисертаційного дослідження на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

У дисертаційній роботі проаналізовано значну кількість судових справ, що були предметом розгляду Європейського суду з прав людини, Верховного Суду, що підтверджує достовірність зроблених дисертанткою висновків та пропозицій.

Оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить система загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, застосування яких забезпечило всебічний, об'єктивний та комплексний аналіз правового

регулювання визначення походження дитини в міжнародному приватному праві. Дисертантка вміло застосувала як загальнонаукові методи дослідження (діалектичний, історико-правовий, системно-структурний, аналізу і синтезу, індукцій та дедукції), так і спеціально-юридичні методи дослідження правових явищ (порівняльно-правовий, формально-юридичний, метод правового моделювання, метод правової інтерпретації, колізійно-правовий).

Порівняльно-правовий (компаративістський) та колізійно-правовий методи були основними методами цього дослідження, що дозволило дослідити проблематику конфліктів юрисдикцій при транскордонному визнанні сурогатного материнства та у випадках визначення батьківства в міжнародних шлюбах, а також виробити пропозиції щодо шляхів їх вирішення через уніфікацію та гармонізацію міжнародно-правових норм.

Аналіз дисертаційної роботи О. І. Лефтерової свідчить про наявність у дисертантки ґрунтовних навичок проведення наукового дослідження та застосування методології наукової діяльності.

Ступінь новизни представлених теоретичних результатів проведеного здобувачем дослідження та їх наукової обґрунтованості. Проведений аналіз тексту дисертації, опублікованих наукових праць за темою дисертації свідчить, що *результати дисертаційного дослідження О. І. Лефтерової мають необхідний рівень наукової новизни і є достовірними.* Сформульовані висновки, узагальнення та пропозиції відповідають зазначеним рівням наукової новизни.

Здобувачкою, зокрема, вперше сформульовано авторську дефініцію «визначення походження дитини» як процедури встановлення батьківства та/або материнства щодо конкретної дитини, що здійснюється на підставах та у спосіб, визначених в законодавстві, і має своїм наслідком виникнення взаємних прав та обов'язків у батьків та дитини; доведено, що законодавче регулювання визначення походження дитини в міжнародному приватному праві характеризується наявністю чотирьох ключових ознак: фактичної (визначення походження дитини є правовстановлюючим юридичним фактом),

юридичної (засвідчення походження у визначеній формі (адміністративна процедура) відповідно до національного законодавства), інструментальної (включає закріплені в законі засоби забезпечення прав дитини та її найкращих інтересів) і міжнародної (визначення застосовуваного права, визнання іноземних актів цивільного стану і судових рішень, а також стандарти прав дитини, закріплені в міжнародному праві). Було удосконалено визначення права дитини знати своє походження (знати своїх батьків) як не абсолютного права, що охоплює медичний аспект (право знати сімейну історію хвороб та знати медично значущу генетичну інформацію про донора), аспект ідентичності (право на особисту інформацію про своїх предків для формування ідентичності нащадків), соціальний аспект (право знати повну особу батьків, щоб встановити з ним або нею стосунки) і юридичний аспект (походження дитини має бути засвідчене в установленому законом порядку). Дістала подальшого розвитку аргументація, що походження дитини від батьків може ґрунтуватись як на біологічному, так і на соціальному зв'язку між дитиною та батьками, що дозволяє застосовувати цей термін і у випадках усиновлення, народження дитини за допомогою ДРТ і сурогатного материнства.

Інші пункти наукової новизни за дисертаційним дослідженням О. І. Лефтерової у контексті ознайомлення з матеріалами дисертаційних та монографічних досліджень, які є у відкритому доступі та (або) містяться в Національному репозитарії академічних текстів, мають відповідний рівень.

У Розділі 1 «Теоретичні засади визначення походження дитини в міжнародному приватному праві» авторкою досліджено стан наукової розробки питання визначення походження дитини в дослідженнях українських та зарубіжних правників, розглянуто визначення походження дитини як правову категорію в доктрині сімейного права, проаналізовано правове регулювання визначення походження дитини за участі іноземного елемента.

Заслуговують підтримки погляди дисертантки, що у працях українських науковців питання законодавчого регулювання визначення походження дитини розглядаються у світлі різних правових категорій та явищ. Це

зумовлено активним розвитком науки українського сімейного права та міжнародного приватного права України і свідчить про зацікавленість правників у глибинних, детальних дослідженнях, сфокусованих на вирішенні певної правової проблеми (с. 42-43 дис.).

Важливе теоретичне та практичне значення має аналіз наукових праць зарубіжних дослідників, проведений на с. 44-51 дисертації, щодо визначення походження дитини, зокрема, щодо переходу від шлюбно-центричної моделі визначення походження дитини до більшої уваги до біологічної істини та прав дитини у європейських правових системах, підкресливши зародження ідеї соціального батьківства, визначення походження дитини у зв'язку з проблемами міжюрисдикційної батьківської відповідальності та визначення кола осіб, які мають права щодо дитини у країнах ЄС, тощо.

Заслуговують підтримки висновки дисертантки, що дослідження закордонних учених, присвячені питанням визначення походження дитини, розкривають аналогічні правові дилеми, озвучені у працях українських правників: походження дитини як підстава для появи батьківських правовідносин, обсяг та реалізація права дитини знати своє походження, визначення походження дитини при колізіях в правовому регулюванні, проблема правового регулювання сурогатного материнства і застосування презумпції материнства, саме явище транскордонного сурогатного материнства і його правова оцінка (с. 51 дис.).

Викликає науковий та практичний інтерес висновок, що походження дитини зазвичай розглядається закордонними дослідниками на перетині трьох площин – національного сімейного права, міжнародного приватного права і права щодо захисту прав дитини (с. 53 дис.).

Правильними є висновки дисертантки, що концепція розуміння походження дитини як елементу її ідентичності має певні аргументи на свою користь, адже знання свого коріння та предків є одним із чинників, що формує світогляд дитини та її особистість. Водночас, право дитини на збереження ідентичності, у тому числі захист з боку держави від порушення та

зобов'язання якнайшвидшого відновлення порушеної ідентичності, гарантовані нормами міжнародного права, надають широке коло способів захисту для дитини у процесі визначення її походження та його юридичного закріплення (с. 55 дис.).

З позиції правозастосування варто підтримати висновок дисертантки, що право дитини знати своє походження включає також юридичний (формальний) аспект – вимогу закріплення інформації про походження дитини у певній формі, відповідно до національного законодавства та міжнародних стандартів, що може бути здійснено шляхом реєстрації походження дитини або внесення змін (доповнень) до акту реєстрації компетентним державним органом (с. 57 дис.).

Оригінальним є висновок дисертантки, що поняття походження дитини є ширшим, за поняття споріднення, оскільки останнє обґрунтовується тільки наявністю біологічного зв'язку між особами, тоді як походження може мати під собою у якості підґрунтя, окрім біологічного, і соціальний чинник (с. 58 дис.).

Дисертанткою аргументовано, що народження дитини, встановлення її походження від батьків та засвідчення його в належному порядку є обов'язковими елементами фактичного складу, які необхідні для виникнення батьківських правовідносин і останній елемент є юридичним доказом наявності перших двох. Відсутність будь-якого з цих елементів виключає можливість виникнення батьківських правовідносин (с. 62 дис.).

Важливе практичне значення має висновок дисертантки, що адміністративна процедура реєстрації народження та походження дитини також має бути віднесена до переліку адміністративних процедур захисту прав дітей у наведеній класифікації (с. 67 дис.).

Правильним є положення дисертації, що віднесення донорів генетичного матеріалу або сурогатної матері до категорії «батьки» не є доречним, донори клітин або сурогатні матері не набувають права та обов'язки щодо народженої

дитини, навіть якщо мають з нею певний генетичний зв'язок і віднесення їх до категорії «батьки» порушує принцип правової визначеності (с. 71 дис.).

Оригінальними є висновки, що визначення походження дитини у міжнародному приватному праві характеризується наявністю іноземного елемента і полягає у встановленні та формальному закріпленні у встановленому законом порядку батьківства та материнства, що здійснюється компетентними органами держави за національними правилами, з урахуванням міжнародних гарантій (с. 73 дис.); колізійні принципи застосовуються як дороговкази для вибору необхідної норми права, а колізійні норми – це правила, у яких визначено обсяг можливого вибору (с. 79 дис.).

У **Розділі 2 «Порівняльно-правовий аналіз джерел щодо врегулювання визначення походження дитини в міжнародному приватному праві»** було розглянуто стандарти та гарантії визначення походження дитини у міжнародних договорах та судовій практиці ЄСПЛ, особливості національного законодавства щодо визначення походження дитини, колізійне регулювання визначення походження дитини в міжнародному приватному праві.

Важливе значення для правозастосовної діяльності мають положення дисертації, які містять аналіз практики ЄСПЛ щодо правового регулювання визначення походження дитини, зокрема, дисертанткою встановлено, що ЄСПЛ в своєму рішенні у справі *M.B. v. United Kingdom* (1994) встановив, що вимоги юридичної визначеності та безпеки сімейних стосунків дозволяють державам застосовувати загальну презумпцію батьківства чоловіка матері дитини і вимагати вагомої причини, перш ніж дозволити презумпції бути порушеною (с. 104 дис.); у рішенні по справі *Jäggi v. Switzerland* (2006) ЄСПЛ дотримувався більш розширеного тлумачення, можливо, частково у відповідь на критику у справі *Odièvre*. Суд прямо посилався на «право заявника знати своє генетичне походження», пов'язуючи його з правом на ідентичність, котре також захищене статтею 8 ЄКПЛ (с. 106 дис.), тощо.

Заслужують підтримки висновки дисертантки, що рішення ЄСПЛ є вагомим джерелом права та орієнтиром для національних судів при визначенні походження дитини, у тому числі у випадку наявності іноземного елемента у спірних правовідносинах, адже вони закріплюють право дитини на встановлення та визнання походження як складову права на збереження ідентичності, стимулюють держави створювати ефективні та швидкі процедури встановлення батьківства та материнства, підкреслюють міжнародні стандарти у питаннях транскордонного визнання походження дитини (с. 108-109 дис.).

Оригінальними є висновки дисертантки щодо визначення походження дитини у країнах романо-германської правової традиції (с. 116-117 дис.) та країнах загального права (с. 122-123 дис.).

Важливе практичне значення мають висновки, що правові системи Єгипту, Саудівської Аравії та ОАЕ мають доволі спільні риси у питаннях визначення походження дитини: у країнах домінує принцип шлюбного походження дитини, визнання або оскарження походження дитини можливе тільки у спеціальних судах. Діти, народжені поза шлюбом, у більшості випадків не отримують правового зв'язку з біологічним батьком. ДНК-експертиза в цих державах використовується обмежено, переважно для підтвердження батьківства у випадках, коли є шлюбний зв'язок або визнання батьком. Усі три країни не визнають сурогатне материнство, правова регламентація таких питань наразі відсутня, походження визначається виключно через біологічну матір, яка народила дитину, і законного батька у шлюбі. Ці країни ратифікували Конвенцію про права дитини, однак із застереженнями там, де норми Конвенції суперечать принципам шаріату (с. 125-126 дис.).

Дисертантка ретельно проаналізувала різні колізійні прив'язки для вирішення колізій у сімейних правовідносинах: особистий закон (*Lex personalis*), закон громадянства (*Lex patriae*), закон місця проживання особи (*Lex domicilii*), закон найбільш тісного зв'язку (*Lex connectionis fermitatis*),

право місця укладення шлюбу (*Lex loci celebrationis*), право суду, який розглядає справу (*Lex fori*), закон найбільш сприятливий для сторони (*Lex benignitatis*) (с. 131-134 дис.).

Становлять науковий інтерес пропозиції дисертантки щодо проєкту майбутньої Конвенції про законне батьківство та протоколу про законне батьківство, зокрема, щодо визначення пріоритетності застосування матеріального права для визначення батьківства та материнства у такому порядку: право держави, в якій народилася дитина або де проживає дитина, або право держави вчинення акту реєстрації народження, або право держави, яка має найбільш тісний зв'язок з дитиною, або право держави, яке є найбільш сприятливим для дитини (*Applicable law*) (с. 137 дис.).

У Розділі 3 «Правове регулювання визначення походження дитини в Україні» авторка ретельно аналізує генезис правового регулювання визначення походження дитини на українських землях, запровадження міжнародних стандартів у правовому регулюванні визначення походження дитини в Україні, виявляє проблеми і визначає перспективи захисту прав дітей при визначенні їх походження в Україні.

Позитивним моментом цього дисертаційного дослідження можна відзначити те, що дисертантка аналізує не тільки чинне законодавство України щодо визначення походження дитини, а й ретельно досліджує положення проєкту Книги 7 «Сімейне право» та Книги 8 «Міжнародне приватне право» Цивільного кодексу України, розроблених в процесі оновлення (рекодифікації) цивільного законодавства України (с. 156-157 дис.).

Важливе теоретичне та практичне значення мають положення дисертації, що рішення щодо визнання батьківства або встановлення факту батьківства має ґрунтуватися на всебічно перевірених судом даних, що підтверджують або спростовують заявлені вимоги чи заперечення проти них; сторони у справі про визначення батьківства на підтвердження своєї позиції можуть наводити будь-які фактичні дані, оцінку яким надає суд; у той же час суд надає оцінку усім доказам у сукупності, не віддаючи перевагу певній інформації заздалегідь,

оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності; суд надає оцінку як зібраним у справі доказам в цілому, так і кожному доказу, який міститься у справі, мотивує відхилення або врахування кожного доказу (с. 167 дис.).

Заслуговує на підтримку висновок дисертантки, що чільне місце у регулюванні правовідносин, що виникають при застосуванні сурогатного материнства, займають норми сімейного права, зважаючи на мету здійснення цієї процедури – народження дитини та появу батьківських (сімейних) правовідносин (с. 171 дис.).

Практичну значущість мають висновки дисертантки, що основні напрями вдосконалення правового регулювання права на інформацію про походження дитини, перш за все, полягають у законодавчому визначенні змісту права знати своїх батьків. Необхідно нормативно закріпити, що це право охоплює не лише встановлення біологічного походження, але й доступ до інформації про місцеперебування, родинні зв'язки та інші дані, які можуть мати значення для особистої ідентичності дитини (с. 203-204 дис.).

Отже, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є належним, вони відповідають темі дисертації, пропозиції за проведеним дослідженням розроблені на високому науково-теоретичному рівні з урахуванням виявлених проблем правозастосування і спрямовані на забезпечення правової визначеності норм міжнародного приватного права та єдності і передбачуваності правозастосовної практики.

Загалом дисертаційне дослідження О.І. Лефтерової містить низку наукових положень, що мають важливе науково-теоретичне значення і практичну спрямованість. Усі теоретичні положення попередніх дослідників щодо визначення походження дитини в міжнародному приватному праві були належним чином оцінені авторкою, висловлено власне бачення тих чи інших питань з проблематики дисертаційного дослідження з аргументацією власних наукових поглядів.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження О. І. Лефтерової полягає в тому, що висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, можуть бути використані в правотворчій, правозастосовній, науково-дослідній діяльності, в освітньому процесі. Наданий до дисертаційної роботи Додаток Б підтверджує, що матеріали дослідження впроваджено в процес підготовки працівників Ізмаїльського відділу державної реєстрації актів цивільного стану в Ізмаїльському районі Одеської області Одеського міжрегіонального управління Міністерства юстиції України (акт про апробацію і впровадження від 16 лютого 2026 р.).

Повнота викладу положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертації О. І. Лефтерової відображено у п'яти наукових статтях, що опубліковані у виданнях, включених МОН України до переліку фахових видань з юридичних наук, у дванадцяти тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях та науково-практичних круглих столах, одній статті, що опублікована в міжнародному науковому журналі, проведено одну лекцію на онлайн-лекторії при Раді молодих вчених при Міністерстві освіти і науки України. Все це підтверджує апробацію матеріалів дисертаційного дослідження О. І. Лефтерової. Виступи дисертантки щодо предмету дослідження на багатьох заходах свідчать про те, що наукова правнича спільнота мала можливість долучитися до обговорення наукових здобутків дисертантки, що тільки підкреслює їх обґрунтованість та достовірність.

Аналіз тексту дисертації, опублікованих наукових праць надає підстави для висновку про **дотримання автором вимог академічної доброчесності**. Дисертаційна робота О. І. Лефтерової свідчить про ґрунтовне опрацювання дисертанткою положень міжнародно-правових актів, законодавства України та іноземних держав, матеріалів правозастосовної практики України, практики Європейського суду з прав людини. Джерельна база дисертації включає 322 найменування використаних джерел, що є достатнім для виконання поставлених завдань. У дисертації авторкою зроблено необхідні посилання на

наукові роботи інших дослідників, дотримано вимоги законодавства про захист авторських прав, надано достовірну інформацію про власні результати наукової діяльності.

В роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації чи інших проявів академічної недоброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи результати дисертаційного дослідження О. І. Лефтерової, варто зазначити, що дисертаційна робота містить деякі положення, висновки, пропозиції, які відображають спірні теоретичні погляди або суб'єктивне сприйняття їх авторкою дослідження, тому можуть бути предметом подальшої наукової дискусії під час публічного захисту дисертації, а саме:

1. Потребує уточнення погляд дисертантки щодо того, на рівні закону чи на рівні законодавства мають встановлюватися основні положення щодо визначення походження дитини, зважаючи на те, що поняття «законодавства» значно ширше за змістом, ніж поняття «закону». На с. 68 дисертації дисертантка зазначає, що «для появи батьківських прав та обов'язків необхідне одночасне існування двох юридичних фактів – походження дитини від батьків та юридичне закріплення цього походження згідно з положеннями *законодавства*». У той же час пунктом 6 частини першої статті 92 Конституції України передбачається, що *виключно законами України визначаються засади регулювання праці і зайнятості, шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства*.

2. Дисертантка, розглядаючи визначення походження дитини як адміністративну процедуру (в межах сімейно-адміністративних правовідносин), пропонує до категорій учасників, чий права, обов'язки та інтереси порушуються, віднести державу (с. 72 дис.). Достатньо спірним є висновок дисертантки, що держава є учасником сімейно-адміністративних правовідносин в адміністративній процедурі визначення походження держави. Вбачається, що держава має певні позитивні зобов'язання, спрямовані на

забезпечення захисту прав дитини, матері, батька, проте учасником правовідносин щодо визначення походження дитини вона не стає. Відділи державної реєстрації актів цивільного стану є юридичними особами, які є самостійними учасниками правовідносин, мають свою правосуб'єктність, тому в адміністративних відносинах щодо державної реєстрації народження фізичної особи та її походження саме вони є учасниками цих правовідносин, а не держава.

3. Потребують додаткової аргументації положення дисертації щодо *оскарження* батьківства. Так, дисертантка зазначає, що «зважаючи на те, що походження дитини є підставою для виникнення взаємних прав та обов'язків батьків та дітей, регулювання встановлення та *оскарження* батьківства також має здійснюватися за допомогою альтернативної колізійної норми (с. 200 дис.)». У цьому контексті потребує пояснення вживання терміну «оскарження батьківства», зважаючи, що загальноприйнятим в національній правничій науці є вживання терміну «оспорювання батьківства».

4. Підтримуючи в цілому пропозицію дисертантки, що «доцільним є створення прозорої процедури отримання інформації про походження для дітей, які перебувають у державних закладах опіки, прийомних сім'ях або були усиновлені», не можна погодитися з тим, що «потребує розробки мережа спеціалізованих служб чи центрів, що надаватимуть допомогу у пошуку батьків та забезпечуватимуть доступ до відповідних відомостей» (с. 204 дис.). Вбачається, що додаткова розробка мережі спеціалізованих служб чи центрів не сприятиме захисту прав дитини на одержання інформації про своє походження. Так, в Щорічній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2024 році зазначається, що «сьогодні система захисту прав дитини в Україні часто стикається з проблемами внутрішньої координації та взаємодії, зокрема, на центральному та місцевому рівнях. У цій системі ключову роль відіграють три основні центральні органи виконавчої влади: Мінсоцполітики, Нацсоцслужба, Державна служба України у справах дітей.

Попри спільну мету – забезпечення прав та інтересів дитини – між цими органами спостерігається дублювання функцій, відсутність координації та належного рівня взаємодії, що негативно впливає на ефективність їхньої діяльності».

5. Потребує уточнення в контексті дії закону у часі висновок дисертантки, що «визначення походження дитини можливе шляхом державної реєстрації народження дитини органами РАЦС, шляхом ухвалення судового рішення про визнання/встановлення факту батьківства або материнства, і рішення про оскарження батьківства або материнства» (с. 212 дис.). Зважаючи на те, що з позовом *про встановлення батьківства*, якщо дитина народилася до 1 січня 2004 року, може звернутися сама повнолітня дитина, то, відповідно, йдеться про ухвалення судового рішення про встановлення батьківства, а не про визнання батьківства. Ці аспекти мали б бути відображені в запропонованому висновку дисертантки.

Попри висловлені зауваження, варто зазначити, що вони не торкаються концептуальних положень дисертаційного дослідження О. І. Лефтерової «Визначення походження дитини в міжнародному приватному праві», оскільки в своїй більшості стосуються дискусійних питань, не зменшують високого науково-теоретичного рівня проведеного дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, її наукову і практичну цінність.

Висновок: Враховуючи вищевикладене, вважаю, що дисертаційна робота Лефтерової Олени Іванівни «Визначення походження дитини в міжнародному приватному праві» є самостійною кваліфікаційною науковою роботою, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 08 Право, а саме становлять оригінальний внесок у розвиток науки міжнародного приватного права щодо визначення походження дитини.

Дисертація Лефтерової Олени Іванівни «Визначення походження дитини в міжнародному приватному праві», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а її авторка – Лефтерова Олена Іванівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,

завідувач відділу науково-правових експертиз

Інституту правотворчості та науково-правових експертиз

Національної академії наук України

Лариса КРАСИЦЬКА

